

Aile Sosyolojisinde Paradigmatik Değişmeler ve Türkiye’de Aileye Dair Bilgi Üretimi

Paradigmatic Shifts in the Sociology of Family and Knowledge Production on Family in Türkiye

Z. Zeynep Sadıkoğlu¹

¹Sayı Editörü / Guest Editor

Batılı bağlamda aile sosyolojisi tarihsel olarak örtüşen beş aşamadan geçmiştir: ön araştırma (19. yüzyılın ilk yarısı), sosyal Darwinizm (19. yüzyılın son yarısı), gelişmekte olan bilim (20. yüzyılın ilk yarısı), sistematik teori oluşturma (1950li yılların ortası-1970li yılları kapsayan dönem) ve çeşitlenme (1980’lerden günümüze) dönemi. Ön araştırma dönemi, bilimsel metodolojinin uygulanmasına dayanan çıkarım ve genellemeler ortaya koyan çalışmaların az olduğu, ancak birçok filozof, siyaset bilimci, tarihçi ve ilk dalga feministlerin aile üzerine önemli yazılar kaleme aldığı dönemdir (Christensen, 1964, s. 8). Takip eden sosyal Darwinci dönemde ise aileye geniş tarihsel, kurumsal ve karşılaştırmalı perspektiflerden bakan ampirik bir literatür (çoğunlukla antropolojik) gelişmiştir. Aile biçimlerinin evrimsel gelişim aşamalarına odaklanan bu literatür, daha çok şüpheli tarihsel ve anekdot niteliğindeki kayıtlara dayanan, betimleyici ve izlenimci analizler içeren, dolayısıyla geçerliliği zayıf çalışmalar ile ayırt edilmektedir (Hill, 1962, s. 425).

Kentleşme ve sanayileşmenin yoğunlaştığı 19. yüzyıl sonu ve 20. yüzyılın ilk yıllarına gelindiğinde yoksulluk, çocuk işçiliği, gayri meşru ilişkiler gibi çeşitli kentsel aile sorunları aile sosyolojisi çalışmalarının odağına yerleşmiştir. Sosyal Darwinci evrimsel bakış açısı yerini değerden bağımsız bir yönelim ve daha bilimsel bir bakış açısına bırakırken metodolojik olarak sosyal anket tekniği ve istatistikî analiz yöntemleri kullanılmaya başlamıştır (Cristensen, 1964, s. 9). Bir önceki döneme özgü makro perspektifin yerine aileyi, üyeleri arasındaki etkileşimle varlık kazanan bir ilişki uzamı olarak ele alan mikro bir perspektif öne çıkmıştır. Böylece 20. yüzyılda başında aile sosyolojisinin odağı aile içi ilişkilere, ailenin sosyal-psikolojik önemine ve ailenin toplumsallaşmadaki rolüne doğru kaymıştır. Charles Horton Cooley (1922)’in ayna benlik ve George Herbert Mead’ın (1934) genelleşmiş öteki kavramları ve aile sosyolojisinin ilk klasikleri olan W. I. Thomas ve F. W. Znaniecki’nin (1918-1920) *The Polish Peasant in Europe and America*, Ernest Burgess’in (1926) “The Family as a Unity of Interacting Personalities”, Willard Waller ve Reuben Hill’in (1951) *The Family: A Dynamic Interpretation* adlı çalışmalar bu kaymaya işaret etmektedir.

Zikredilen çalışmalar daha çok sembolik etkileşimci bakış açısını temsil etse de aile sosyolojisi alanında 1950’li yılların ilk yarısında aynı zamanda aile döngüsü, aile sorunları ve çoğunlukla antropolojiden türetilen erken dönem işlevselcilik gibi farklı yaklaşımların da kullanıldığı göze çarpmaktadır. Ancak 1950’lerin ikinci yarısından itibaren aile sosyolojisinde sistematik teori oluşturma, geçmiş araştırmaları bir araya getirip değerlendirme ve çeşitli düşünce ekollerini veya teorik referans çerçevelerini tanımlama ve sentezleme yönündeki girişim öne çıkmıştır. Bu girişim neticesinde Talcott Parsons’la müşahhas yapısal işlevselcilik aile sosyolojisinde hâkim yaklaşım haline gelmiş ve Parsons’ın yalıtılmış çekirdek aile modeli, 1970’li yıllara kadar aileyi ele alan sosyolojik çalışmalarda temel teorik çerçeve olarak iş görmüştür (Farber, 1964, s. 7–22). Parsons (1955, s. 18) modern toplumda ailenin geçmiş bazı işlevlerini kaybederken çocuğun toplumsallaşması ve yetişkin kişiliğinin dengelenmesi yönünde işlevsel olarak farklılaştığını iddia etmiştir. İşlevsel olarak farklılaşan aile içinde kadın ve erkeğe atfedilen rollerin de etkileyici ve araçsal olmak üzere farklılaştığının ve her iki düzeydeki farklılaşmanın modern toplumun denge ve bütünlüğü adına öneminin altını çizmiştir (Parsons, 1954, s. 103). Aynı zamanda modern emek piyasasının gerektirdiği coğrafi ve sosyal hareketliliğe imkân vermesi ve geniş akraba ilişkilerinden görece bağımsız olması, dolayısıyla bir norm olarak bireysel başarıyı desteklemesi nedeniyle modern endüstriyel toplum yapısının tamamlayıcısı olarak gördüğü yalıtılmış çekirdek aile modelini bütün modern toplumlarda ailenin evrileceği evrensel biçim olarak sunmuştur (Parsons, 1943).

Sonraki yıllarda kısmen yeni toplumsal hareketlerin kazandığı ivmeyle Parsons’ın yalıtılmış çekirdek aile modeli farklı sınıflar, köken ve kültürden aile deneyimlerini ele alan akademik çalışmalarla tartışmaya açılmıştır. Yapısal işlevselci varsayımları eleştiren bu çalışmalar, modern toplumda aile deneyimlerindeki çeşitliliğin altını çizmiştir (Mann ve ark., 1997, s. 318). Sonraki dönemde aile içindeki çatışma ve eşitsizlik temaları aile sosyolojisinin, ancak daha özelde feminist literatürün odağı haline gelmiştir.

Corresponding Author: Z. Zeynep Sadıkoğlu E-mail: zeynep.sadikoglu@istanbul.edu.tr

This article is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License (CC BY-NC 4.0)

Çatışmacı bir bakış açısına dayanan bu literatür analiz birimi olarak toplumsal cinsiyet, nesil, ırk, sınıf gibi yapıları odaklanmış ve kamusal alan-özel alan gibi ikilikleri sorguya açmıştır (Thorne ve Yalom, 1992). Bununla birlikte 1980'lere kadar daha çok aile içi tahakküm biçimlerine odaklanan feminist literatür, bu yıllardan sonra kadınların tahakküm yapıları karşısında direnişini ve bu yapıları müzakeresini kendine konu etmeye başlamış; toplumsal cinsiyet, ırk ve sınıfın aile içinde ve dışında bireylerin yaşamları üzerindeki kesişen etkilerine ilgi göstermiştir (Roth ve Dashper, 2016).

21. yüzyıla gelindiğinde ise "aile sosyolojisi" daha çok "aileler ve ilişkiler sosyolojisi" olarak tanımlanabilecek bir yapı kazanmıştır. Bu değişim, aile sosyolojisi çalışmalarının geç modern toplum ve bireyselleşme tezini odağına almasıyla çakışmaktadır. Söz konusu teze göre modern toplumun düşünömselleştiği, sürekli ve hızlı değişimle billurlaşan geç modern toplumda yerleşik norm ve uygulamalar yol gösterici olma özelliklerini kaybetmiştir. Bireysel kimliğin ve yakın ilişkilerinin oluşturulup devam ettirilmesi bireysel bir girişim haline gelmiştir (Giddens, 2014, s. 108). Bireyin kendi hakkında düşünme ve başkalarıyla bağ kurma biçiminin değiştiğine işaret eden bu bağlam, aynı zamanda aileye özgü pek çok deneyimin yaşanma biçiminde değişmeye neden olmuştur. Aile ile ilgili kültürel beklenti ve değerlerdeki farklılaşma, değişen çalışma kalıpları vb. gelişmelerin etkisi altında çift gelirli aile sayısındaki artış, görece daha geç yaşta gerçekleşen evlilikler, artan boşanma ve tek kişilik hanehalkı oranları, yaşam boyu bekar kalma, evlilik dışı birlikte yaşama gibi yeni hane ve yaşam düzenlemelerinin kazandığı yaygınlık bunu örneklemiştir (Cherlin, 2009). Bu değişimler ise ailenin biçim ve işlevlerinin yanı sıra aile içi ilişki ve yakınlıkların yeniden üretimini ve farklı aile deneyimlerinin tartışmaya açılmasına, dolayısıyla aileyi araştırmak için takip edilen metodolojilerin de farklılaşmasına neden olmuştur (Mann ve ark., 1997, s. 317). Diğer bir ifadeyle "aile sosyolojisi"nden "aileler ve ilişkiler sosyolojisi"ne geçiş, aileye dair sosyolojik bilgi üretiminde baskın bir yaklaşımın kalmamasına, aile ile ilgili akademik merak cezbeden konularda ve bu konuları soruşturma tekniklerinde artan çeşitliliğe işaret etmektedir.

Bu çeşitlenme ise farklı bir tartışma hattını şekillendirmiştir. Söz konusu hattın bir tarafı geç modern gelişmeler ve bireyselleşme süreçlerinin modern ailenin temelini oluşturan norm ve kuralları zayıflatarak aileyi istikrarsız bir oluşuma dönüştürdüğünü savunmaktadır. Bu perspektifle yakın ilişkilerin toplumsal örgütlenmesinde ve ilişki pratiklerinde artan çeşitliliğin aileyi yaşayan ancak ölü bir kategori haline getirdiği ileri sürülmektedir (Beck ve Beck-Gernsheim, 2002). Tartışmanın diğer tarafı ise bu tür iddialara karşı çıkarak, ailenin kendini yeniden düzenleyerek çevresel akışa uyum sağlamada esnekliğini ve yeteneğini vurgulamaktadır (Goode, 2005). Ailenin geleceğine ilişkin bu tartışma, aynı zamanda onun tanımı, ona ilişkin varsayım ve kuramsal açıklamaların yöneldiği etik/ahlaki amaçlar, ona dair bilgi elde etme yöntemleri hakkında oluşan görüş ayrılıklarını yansıtmaktadır. Bu görüş ayrılıkları ise temelde 1) postmodernizm ve modernizmin farklı epistemolojik perspektifleri, (2) toplumsal cinsiyet ve daha özelden queer teorisi, (3) mevcut sosyolojik teorilerin ailelere uygulanması veya özel aile teorilerinin geliştirilmesi ihtiyacı, (4) ailenin tarihsel/geleneksel kavramsallaştırması, (5) aile araştırmalarında makro/mikro düzeylerdeki faktör ve etkileri inceleme ihtiyacı ile ilgili tartışmalarda odaklanmaktadır. Türkiye bağlamında da bu tartışmaların en azından bir kısmının izi sürülebilmektedir. Ancak ülkemizde hem aileye atfedilen anlam ve değerdeki hem de modernleşme tecrübesindeki farklılık onun hakkında bilgi üretiminde bahsettiğimiz Batılı bağlama özgü izlek ile birebir örtüşmeyen bir tablo oluşturmaktadır.

Ailenin tüm toplumsal örgütlenme ve yapı ile ilişki içerisinde toplumsal, ekonomik, politik, hukuksal boyutlara sahip bir kurum olması nedeniyle Türkiye'de aileye dair yapılan çalışmaları bilim dalına göre sınıflandırmak oldukça zordur. Ancak yine de ülkemizde aile sosyolojisi çalışmalarının iki hat üzerinde şekillendiği söylenebilir: Birinci hattı tarih, etnografya ve hukuk üzerinden aileyi ele alan literatür ve arşiv çalışmaları, ikinci hattı ise aile üzerine yapılan ampirik çalışmalar oluşturmaktadır. Ziya Gökalp ve Prens Sabahattin'in Türk ailesi hakkında ilk yorumlarının da içerisinde değerlendirilebileceği, ailenin eski Türk topluluklarından itibaren geçirdiği aşamaları ve farklı tarihsel aşamalarda hangi aile biçiminin yaygın olduğunun tanımlanması uğraşısıyla ayırt edilen çalışmalar ilk hatta yer almaktadır (Tokuroğlu, 1991). Le Play'in etkisiyle aile konusuna eğilen Prens Sabahattin (1965), Türk toplumunda ferdiyetçi değerlerin kendine yer bulmasında ailenin önemini, bu kapsamda özel hayatın ve ailenin ıslahını kendine konu etmiştir. Ziya Gökalp'in (1940; 1976) aile konusundaki görüşlerinde benzer bir odak, ancak Durkheim'in etkisi söz konusudur. Gökalp'e göre tarih boyunca aşiret, kavim, ümmet ve millet dönemlerinden geçen Türk-İslam toplumlarında aile de söz konusu gelişim evreleriyle uyumlu bir sıraya klan, ocak, konak ve yuva dönemlerinden geçmiştir. Fakat aile tipolojisindeki bu evrimsel farklılaşma ve aile büyüklüğündeki küçülme, onun toplumsal bütünleşme ve dayanışma için önemini azaldığı anlamına gelmemektedir. Bu önem ise Batılılaşırken milli kültürün korunması kaygısını taşıyan Gökalp'i ailenin nasıl ıslah edilmesi gerektiği ve yeni ailenin nasıl inşa edileceği sorularıyla, dolayısıyla ailenin yasal düzenlenmesi konusuna meşgul etmiştir (Şatıroğlu, 2011). Z. F. Fındıkoğlu'nun (1936) "Türklerde Aile İctimaiyatı", H. Z. Ülken'in (1943) "Aile", Kemal Karpat'ın (1945) "Ailede Devletçi ve Ferdiyetçi Görüş" başlıklı makaleleri yine bu hattın ilk örnekleri arasındadır.

1950'li yıllara gelindiğinde tarımda makineleşme, kırsalda işgücü fazlasının oluşması, ithal ikameci politikalarla piyasa ekonomisinin kırsal bölgelere yayılması gibi etkenlere bağlı olarak gerçekleşen kırdan kente göçün aile açısından ortaya çıkardığı sorunlar ve değişimler aile sosyolojisi çalışmalarının farklılaşmasına neden olmuştur. 1950 ile 1970'li yıllar arasında yapılan az sayıdaki ampirik çalışmanın odağında köy ve gecekondu aileleri yer almaktadır. İbrahim Yasa'nın (1966) *Ankara'da Gecekondu Aileleri* çalışması ve Devlet Planlama Teşkilatının (1970) *Türk Köyünde Modernleşme Eğilimleri* araştırması bu kapsamdaki ilk çalışmalardandır. Ayrıca bu dönemde sanayileşme ve kentleşme süreçlerinin yarattığı toplumsal değişimin aile üzerine etkilerini konu edinen çalışmalar arasında Mübaccel Belik Kıray'ın (1964) *Ereğli: Ağır Sanayiden Önce Bir Sahil Kasabası* adlı çalışmasını zikretmek gerekmektedir. Çalışmasında toplumsal değişim sırasında *tampon mekanizmalara* duyulan ihtiyaca dikkat çeken Kıray,

ailede anne ve kız çocuğu ilişkisinin tampon fonksiyonuna ve ailenin toplumsal bütünlüğü sağlamadaki işlevine vurgu yapar. Emre Kongar’ın *İzmir’de Kentsel Aile* (1972) çalışması ise bu dönemde kent aile yapısını akraba ve bürokratik örgütlerle ilişkileri çerçevesinde incelemiştir.

1970’li yıllar ise Türkiye genelinde büyük ölçekli nicel araştırma teknikleri kullanılarak aile yapısını araştıran çalışmaların ilk örneklerinin ortaya çıktığı yıllardır. Türkiye’de ilk aile yapısı araştırması Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsünde (HÜNEE) Serim Timur’un Türkiye’de kıy ve kentte ailedeki yapısal farklılıkları ortaya koyan *Türkiye’de Aile Yapısı* (1972) adlı çalışmasıdır. Ayrıca Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü’nün beş yılda bir tekrarladığı Türkiye’de aile yapısı, nüfus, sağlık, doğum kontrolü, çocuk sağlığı gibi konuları içeren ve aile çalışan araştırmacılara tarihsel karşılaştırma yapma imkanı veren *TNSA (Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması)* (1993, 1998, 2003, 2008, 2013, 2018), bu yıllarda gerçekleştirilen *Türkiye Aile Yapısı ve Nüfus Sorunları Araştırması* (1968), *Türkiye Nüfus Yapısı ve Nüfus Sorunları Araştırması* (1973), *Türkiye Doğurganlık ve Aile Yapısı Araştırması* (1978, 1983, 1988) ile öncelenmektedir. Aileye makro bir perspektiften yaklaşan bu araştırmaları, aile yapısını incelerken toplumun ve hatta toplumun içindeki farklı kesimlerin özgülüklerinin dikkate alınması gerektiğini vurgulayan, Türkiye’de aileyi açıklarken Batı kaynaklı kuramsal çerçevelerin elverişliliğini sorgulayan çalışmalar takip etmiştir (bk. Vergin, 1987; Kağıtçıbaşı, 1985; Tolun, 1991). Bununla birlikte Türkiye’de 1980’li yıllarda aile, “kadın sorunu” ile beraber gündem edilmeye başlamıştır. Kadının Türk ailesi içerisindeki rolü, konumu, görevleri ve bunların Türk toplumu içinde çeşitli değişkenlere bağlı olarak nasıl farklılaştığı toplumsal değişimle birlikte incelenen bir konu niteliği kazanmıştır. Nermin Abadan Unat’ın (1979) *Toplumsal Değişme ve Türk Kadını*, Deniz Kandiyoti’nin (1980) *Rural Transformations in Turkey and Its Implications for Women’s Status*, Yıldız Ecevit’in (1985) “Üretim ve Yeniden Üretim Sürecinde Ücretli Kadın Emeği”, Nükhet Sirman’ın (1990) “Köy Kadının Aile ve Evlilikte Güçlenme Mücadelesi” adlı çalışmaları söz konusu odakla yapılmış çalışmaların örnekleridir.

Türkiye’de aileye dair zengin bilgi sağlayan ve Türkiye’de aile sosyolojisi kapsamında zikredilmesi gereken diğer önemli çalışma ilk 6 cildi Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu tarafından 1991 yılında, sonraki 4 cildi ise ilgili kurumun yeniden yapılanarak dahil olduğu Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı içinde Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından 2015 yılında yayınlanan *Aile Yazıları*’dır. “Temel kavramlar: yapı ve tarihi süreç”; “kültürel değerler ve sosyal değişim”; “birey, kişilik ve toplum”; “Evlilik kurumu ve ilişkiler”; “aile ve kadın”; “nüfus ve aile planlaması”; “aileyi kuşatan iç ve dış mekanlar” gibi alt başlıklara sahip bu 10 ciltlik seri aile sosyolojisi araştırmaları için derli toplu bir okumayı mümkün kılan önemli bir derleme kaynaktır. Yine 1991 yılında Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu tarafından yayınlanan *Aile Yazıları*’nı tamamlayıcı nitelikte olan 3 ciltlik *Türk Aile Ansiklopedisi* de literatüre önemli bir katkıdır. Bununla birlikte Türkiye’de aile yapısına dair geniş ölçekli bilgi veren bir diğer araştırma serisi ilki Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından 2006 yılında gerçekleştirilen *TAYA*’dır (*Türkiye Aile Yapısı Araştırması*). Daha sonra 2011, 2013, 2016 ve 2021 yıllarında tekrarlanan araştırmada Türkiye’deki hane halkı özellikleri, evlenme, boşanma, çocuk algısı, aile içi ilişkiler, komşuluk ve akrabalık ilişkileri, yaşlanma, evdeki bakım yükünün dağılımı, aile fertlerinin beraber vakit geçirme rutinleri, aile içi karar alma mekanizmaları ve iş bölümü gibi aile hayatına ilişkin temalarda istatistikî bilgiler derlenmektedir. Ayrıca 2006, 2011 ve 2013 TAYA verilerinin karşılaştırmalı analizlerini içeren, Türkiye’de hanehalkı özellikleri, evlilik ve doğurganlık eğilimleri, genel anlamda kültürel değişim özelde aile içi ilişkiler, nesiller arası dayanışma, akrabalık ilişkileri, çocuk, yaşlı ve diğer toplumsal konulardaki değer ve tutumlar ile aile sorunlarına ilişkin istatistikî modellerin üretildiği makalelerden oluşan *TAYA İleri İstatistik Analiz Raporu* (2018) Türkiye’de aile sosyolojisinde önemli bir kaynaktır.

Aileyi sosyolojik bir merakla soruşturan makale çalışmaları değerlendirildiğinde bu çalışmaların daha çok derleme niteliğinde olduğu, yeni kuramsal bir çerçeve geliştirmekten çok konu ile ilgili teori ve tartışmaları serimledikleri göze çarpmaktadır. Daha az sayıda olan ve genellikle herhangi bir teorik yaklaşım benimsemeden okuyucuya bulgu sunan ampirik çalışmalar ise nicel araştırma desenine sahiptir. Ancak 1990’lardan sonra postmodernizm, geç modernlik, küreselleşme ve bireyselleşme gibi süreçlerin Türkiye bağlamında ilgi uyandırmasıyla nitel araştırma desenine sahip çalışmaların sayısının arttığı söylenebilir (Turan, 2016). YÖK Ulusal Tez Merkezi üzerinden aileyi konu eden sosyoloji tez çalışmalarını değerlendirmeye kalktığımızda 2000li yıllarda öne çıkan eğilimlerden ilki ailenin yapısı ve toplumsal değişim, özellikle kentleşmeyle birlikte ailenin değişimi konusu hala önemli bir yere sahip olsa da aile içi akrabalık ilişkilerinin ve yakınlığın yeniden üretimi, dijitalleşmenin ve iletişim araçlarının aile içi ilişkilere etkisi, aile içi şiddet, boşanma, toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlar, suçluluk ve aynı zamanda yaşlılık, çocukluk gibi yaşam seyri aşamalarında ailenin rolü gibi konularda çalışmalardaki artıştır. 2010’lu yıllarda dikkat çeken bir diğer eğilim ise önce aile içinde kadınlık ve annelik rollerinin, daha sonra ise erkeklik ve babalık rollerinin sosyokültürel inşasının sosyoloji tez çalışmalarına konu olmasıdır. Daha çok hukuki bir perspektifle çocuk hakları ve suçluluk üzerinden ele alınan çocuk konusu ise 2000’li yılların başında daha kültürel bir perspektiften ele alınmaya başlamıştır. Medyada çocuk temsili, çocukluğun toplumsal inşası, çocuk bakım pratikleri, dijitalleşme ve çocuğun toplumsallaşması vb. temalar altında çocuğu sosyolojik açıdan inceleyen konular çeşitlenmiştir.

Burada derlenen makaleler de hem yöntem hem de konu olarak bu çeşitliliği örneklendirir niteliktedir. Ancak günümüzde farklı türden değişmelere açık hale gelen ve daha dinamik bir yapı kazanan aileyi ve onunla değişen ebeveynliği ele almayı amaçlayan bu sayıda bu değişimin tüm boyutlarıyla ele alındığını iddia etmek zordur. Zira yukarıda da bahsedildiği üzere aile, tüm toplumsal örgütlenmeyle ilişki içerisinde çok boyutlu bir yapıya sahiptir. Başvuru koşullarına ve hakemlik süreçlerine sadık

kalınarak belirlenen makaleler, yine de bahsedilen değişme ve ailenin kazandığı dinamik yapının ortaya çıkardığı bazı sorun alanlarını anlamamıza yardım etmekte ve onu güçlendirecek strateji ve politika önerilerine yer vermektedir.

İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi “Aile ve Ebeveynlik Sosyolojisi” sayısında önce Prof. Dr. Beylü Dikeçligil ile gerçekleştirdiğimiz söyleşiye yer veriyoruz. 1990-1993 yıllarında Başbakanlık Aile Araştırma Başkanlığı Araştırma Dairesi (kurucu) başkanlığı görevinde bulunan Dikeçlidil, Ahmet Çiğdem ile derlediği *Aile Yazıları (1991)* serisinin ilk beş cildi, *Türkiye Aile Bibliyografyası (1991)* ve diğer değerli makaleleri ile Türkiye’de aile sosyolojisine önemli katkılar sunan bir isim. Sorularımızı samimiyetle cevaplayan Dikeçligil, söyleşide Türkiye’de aile ve aileye dair bilgi üretimine dair değerlendirmelerde bulunmuştur.

İbrahim Halil Yılmaz “The Effects of Parents on Children in the Process of Interacting with Outgroups: Parent-Child Similarity in Migrant and Host Groups in Türkiye” başlıklı makalesinde Türkiye’deki göçmen ve Türk çocukları arasındaki sosyal ilişkilerde ebeveyn-çocuk benzerliğine odaklanmaktadır. Allport’un önyargı modeli ve Albert Bandura’nın sosyal öğrenme teorisi çerçevesinde ebeveynlerin çocuklar üzerindeki etkisini eleştirel etnografi yöntemiyle inceleyen çalışma, azınlık-çoğunluk grupları arasındaki ilişkilerin seyrinde bu etkinin önemine dikkat çekmektedir.

Fatih Kucur, Özge Kelebek ve Melike Semerci’in “Kurum Bakımı Geçmiş Olan Bireylerin Ebeveynlik Deneyimleri: ‘Bana Göre Anne Olmak Hep Eksik Hissetmek’” başlıklı makalesi geçmiş tecrübelerin bireyin gündelik hayatında izdüşüme sahip olduğu varsayımından hareketle kurum bakımı geçmişine sahip bireylerin ebeveynlik algı ve deneyimlerine odaklanmaktadır. Fenomenoloji yaklaşımı ile gerçekleştirilen çalışma, yuva ve yurt geçmişi, kurumda kalma süresi, biyolojik aile ilişkileri, çevrenin rolü gibi çeşitli etkenler çerçevesinde konu ettiği bireylerin ebeveynliğe yaklaşımları, çocukları ile vakit geçirme deneyimleri, annelik ve babalık algıları ve çocuğa attikleri anlamı incelemektedir.

Esma Sancar “Z Kuşağı Ergen Çocuk Sahibi Ebeveynlerin Dijital Ebeveynlik Tutumlarının Çocukları ile Olan İlişkilerine Etkisi” başlıklı makalesi dijital medya araçlarının çocuklar için taşıdığı fırsat ve risklere dikkat çekmektedir. Çalışma ebeveynlerin çocuklarının dijital medya araçlarını kullanımına dair tutumlarının ve ebeveynlik biçimlerinin çocukları ile ilişkisine etkisini incelemektedir. 400 ebeveyn ile gerçekleştirilen tarama araştırması verilerinde çoklu regresyon analizine dayanan çalışmada ebeveynlerin dijital medya kullanımı konusunda destekleyici ve korumacı tutumlarının çocukları ile ilişkilerine olumlu etkisine işaret edilmektedir.

Kezban Çelik, Fatma Umut Beşpınar ve Ecem Erten “Türkiye’de Çocuk Bakıcılarının Ebeveynle İlişkisellik Ekseninde Şekillenen Bakım Emeği Deneyimleri” başlıklı makalesi ise çocuk bakımına farklı bir pencereden bakmakta, çocuk bakımında kullanılan enformel bakım hizmetini konu etmektedir. Ücretli ve tam zamanlı olarak çocuk bakıcılığı yapan yerli işgücüne odaklanan çalışma, çocuk bakıcılığı deneyim ve pratiklerinin ebeveyn tutum ve pratikleri ile ilişkiselliğini incelemekte ve söz konusu işgücünün vazgeçilmez, ancak güçsüz ve kırılan konumuna dikkat çekmektedir.

Çağrı Elmas ve Nurşen Adak’ın “Türkiye’de Boşanma Nedenlerinin ve Boşanma Sonrası Deneyimlerin Toplumsal Yapıları” başlıklı makalesi, ülkemizde giderek artan oranda gerçekleşen boşanma nedenlerini ve bunların cinsiyet, eğitim, gelir, medeni durum ve bölgesel değişkenlere göre benzerliklerini ve kümelenmelerini incelemektedir. TAYA-2021 veri setinin çoklu mütakabiliyet analizini (ÇMA) kullanıldığı çalışma sosyoekonomik faktörlerin boşanma nedenlerinin şekillenmesinde etkisine dikkat çekerek erkek ve kadınların benzer boşanma nedenlerine sahip olsa da bu nedenlerin yoğunluklarında farklılıklara işaret etmektedir.

Sonuç

Batılı bağlamda aile sosyolojisinde tarihsel olarak gerçekleşen beş paradigmatik değişme, Batı toplumundaki değişmeyle ortaya çıkan sorun alanları ve ihtiyaçlarla birlikte aileyi anlamak üzere kullanılan kavramların ve aileyi ele alma biçimlerinin farklılaştığına işaret etmektedir. Türkiye’de aileyi sosyolojik ele alma biçimi ve aileyle ilgili konulara gösterilen ilgideki değişme de Türkiye’nin kendi tarihsel serüveni içerisinde gerçekleşen değişmelere paralellik göstermektedir. İki bağlamı karşılaştırdığımızda Batı’da makro-mikro perspektiflerin birbirini izleyen sırada paradigmatik olarak öne çıktığı ancak son dönemde bunun dağıldığı, Türkiye’de ise 1980’lere kadar egemen olan makro bakış açısına sahip çalışmalara bu yıllardan sonra mikro bakış açısıyla yürütülmüş çalışmaların eklendiği görülmektedir. Bununla birlikte Türkiye’de aile sosyolojisi ile ilgili önemli bir eksiklik bu alandaki çalışmaların çoğunlukla Batı’da geliştirilen kavramları kullanması, Türkiye’de aileyi anlamak için ne özgün kavramlar geliştirmesi ne de var olan kavramları iyileştirmesidir. Burada sunulan makaleler de bu çabadan yoksundur. Yine de bizi ülkemizde aileyi çevreleyen yeni bağlamlar hakkında düşünmeye sevk etmektedirler. Makaleleri inceledikten sonra boşanma, göç, dijitalleşme gibi olguların aileye yansımaları ve ailelerin bu olguları deneyimleme ve müzakere etme süreçleri hakkında yeni fikirler edineceğiz. Bunu mümkün kıldığı için öncelikle Prof. Dr. Beylü Dikeçligil’e, bu sayıya makaleleri ile katkı sunan yazarlara ve makaleleri değerlendiren hakemlere teşekkür ederim.

Editorial: Paradigmatic Shifts in the Sociology of Family and Knowledge Production on Family in Türkiye

The sociology of family in the Western context have passed through five historically overlapping stages: preliminary research (first half of the 19th century), social Darwinism (last half of the 19th century), emerging science (first half of the 20th century), systematic theorization (1955-1970s), and diversification (1980s-present). The preliminary research period was the first period in

which a dearth of studies has occurred drawing generalizations and conclusions based on the application of scientific methodology; however, many philosophers, political scientists, historians, and the first wave of feminists wrote important articles about family (Christensen, 1964, p. 8). In the subsequent social Darwinian period, an empirical literature (mostly anthropological) developed that looked at the family from broad historical, institutional, and comparative perspectives. Nevertheless, this literature focused on the evolutionary developmental stages of family forms and is characterized by descriptive and impressionistic analyses based on dubious historical and anecdotal records, and thus poorly validated studies (Hill, 1962, p. 425).

With the intensification of urbanization and industrialization in the late 19th and early 20th centuries, various urban family problems such as poverty, child labor, and illegitimate relationships became the focus of family sociology. The social Darwinian evolutionary perspective was replaced by a value-neutral orientation and a more scientific perspective, while methodologically, social survey techniques and statistical methods began to be used (Cristensen, 1964, p. 9). In place of the macro perspective of the previous period, a micro perspective came to the forefront that considered the family as a space of relationships that come into existence through the interactions between its members. Thus, the focus of family sociology at the beginning of the 20th century shifted toward intrafamily relations, the social and psychological importance of the family, and the family’s role in socialization. Concepts such as Charles Horton Cooley’s (1922) mirror self and George Herbert Mead’s (1934) generalized other point to this shift, as well as the works *The Polish Peasant in Europe and America* (Thomas & Znaniecki, 1918-1920), “The Family as a Unity of Interacting Personalities” (Burgess, 1926), and *The Family: A Dynamic Interpretation* (Waller & Hill, 1951) as the first classics of family sociology.

Although these studies mostly have a symbolic interactionist perspective, different approaches in the first half of the 1950s such as the family cycle, family problems, and early functionalism, while mostly derived from anthropology, were noteworthy also used in the sociology of family. However, after 1955, an attempt was found to build systematic theory, to bring together and evaluate past research, and to identify and synthesize the various schools of thought and theoretical frames of reference. As a result of this attempt, Talcott Parsons’ structural functionalism became the dominant approach in the sociology of family, and his model of the isolated nuclear family served as the main theoretical framework for sociological studies on the family until the 1970s (Farber, 1964, pp. 7–22). Parsons (1955, p. 18) argued the family in modern society to have lost some of its past functions and to have become functionally differentiated in the socialization of the child and stabilization of the adult personality. He underlined how the roles attributed to men and women in the functionally differentiated family had also become differentiated as expressive and instrumental and how differentiations at both levels are important for the balance and integrity of modern society (Parsons, 1954, p. 103). At the same time, he presented the isolated nuclear family model as the universal form in which the family would evolve in all modern societies (Parsons, 1943), which he saw as complementary to the structure of modern industrial society because it allowed the geographical and social mobility required by the modern labor market and was relatively independent of extended kin relations, thus supporting individual success as a norm.

Partly due to the momentum gained by the new social movements in the following years, Parsons’ model of the isolated nuclear family was challenged by academic studies dealing with family experiences of different classes, origins, and cultures. Criticizing the assumptions of the structural functionalist perspective, these studies underlined the diversity of family experiences in modern society (Mann et al., 1997, p. 318). In the following period, the themes of conflict and inequality within the family became the focus of the sociology of family and more specifically of feminist literature. Based on the conflict perspective, this literature focused on structures such as gender, generation, race, and class as the units of analysis and questioned dichotomies such as public and private spheres (Thorne & Yalom, 1992). However, the feminist literature, which mostly addressed the forms of power relations within the family until the 1980s, began to deal with women’s resistance to and negotiation of power structures after this time and began to show interest in the intersecting effects of gender, race, and class on the lives of individuals within and outside the family (Roth & Dashper, 2016).

In the 21st century, the sociology of family has turned into the sociology of families and relationships. This change coincides with family sociology studies’ focus on the thesis of late modern society and individualization. According to this thesis, established norms and practices lost their guiding features in late modern society, in which these norms and practices have become reflexive and crystallized through continuous and rapid change. The creation and maintenance of individual identity and intimate relationships has become an individual enterprise (Giddens, 2014, p. 108). This context points to a change in the way individuals think about themselves and relate to others and has also led to a change in the way many family-specific experiences occur. This is exemplified by the increase in such things as the number of dual-income families, marriages at a relatively later age, increasing rates of divorce and single-person households, lifelong bachelors and bachelorettes, and cohabitation outside of marriage, all under the influence of developments such as differentiation in cultural expectations and values regarding the family and changing work patterns (Cherlin, 2009). In turn, these changes have led to the discussion of the forms and functions of the family, as well as the reproduction of intimacies within the family and different family experiences, thus differentiating the methodologies used in sociological studies on the family (Mann et al. 1997, p. 317). In other words, the shift from the sociology of family to the sociology of families and

relationships indicates the disappearance of a dominant approach to the production of sociological knowledge about the family and an increasing diversity in the topics of academic interest and the techniques for investigating these topics.

This diversification has led to the formation of a distinct debate. One side of this debate argues that late modern developments and individualization processes have weakened the norms and rules that form the basis of the modern family and transformed the family into an unstable entity. This perspective argues that the increased diversity in the social organization of intimate relationships and practices has rendered the family a living but dead category (Beck Beck-Gernsheim, 2002). The other side of the debate counters such claims, emphasizing the flexibility and ability of the family to reorganize itself and adapt to environmental flux (Goode, 2005). This debate about the future of the family also reflects disagreements about its definition, the assumptions about it, the ethical and moral goals at which theoretical explanations are directed, and the methods of obtaining knowledge about it. These disagreements are based on discussions on (1) the different epistemological perspectives of postmodernism and modernism, (2) gender and more specifically queer theory, (3) the need to apply existing sociological theories to families or to develop specific family theories, (4) the historical/traditional conceptualization of the family, and (5) the need to examine macro- and micro-level factors and influences in family research. At least some of these discussions can be traced in the Turkish context. However, due to the difference in the meaning and value attributed to the family and the experience of modernization in Türkiye, the production of knowledge on family has a pattern that does not coincide with any trajectory specific to the Western context.

Since the family is an institution with social, economic, political, and legal dimensions in relation to the entire social organization and structure, classifying the studies on family in Türkiye is quite difficult according to discipline. However, the sociology of family in Türkiye can be said to be shaped along two axis: The first consists of the literature and archival studies on family through history, ethnography, and law, while the second consists of the empirical studies on family. The first axis is characterized by studies involving attempts to identify the phases of the family since ancient Turkish societies and which family form was prevalent during the different historical phases and includes the first comments on the Turkish family by Gökalp and Prince Sabahattin (Tokuroğlu, 1991). Under the influence of Frederic le Play, Prince Sabahattin (1965) focused on the family's importance in socialization and on reforming private life and the family in order for individualist values to find a place in society. Gökalp (1940, 1976)'s views on the family have a similar focus, but are modelled on Durkheim. According to Gökalp, the family in Turkish-Islamic societies, which have gone through the periods of tribe, clan, tribe, ummah, and nation throughout history, has also gone through the periods of clan, hearth, mansion, and nest in a sequence consistent with these stages of development. However, this evolutionary differentiation in family typology and the shrinkage in family size does not mean that its importance for social integration and solidarity has diminished. On the other hand, this importance preoccupied Gökalp, who was concerned with how to preserve national culture while undergoing Westernization, with the questions of how the family should be reformed and how the new family should be built, and thus with the legal regulation of the modern Turkish family (Şatıroğlu, 2011). Fındıkoğlu's (1936) "Sociology of Family in Turks," H. Z. Ülken's (1943) "Family", and Kemal Karpat's (1945) "The Statist and Individualist Views on the Family" are also among the first examples on this second axis.

By the 1950s, the problems and changes in the family had caused internal migration from rural to urban areas due to factors such as mechanization in agriculture and the formation of a surplus labor force in rural areas; the spread of the market economy to rural areas through import substitution policies also led to the differentiation of studies in the sociology of family. Between the 1950s-1970s, a small number of empirical studies focused on rural and *gecekondu* [slum-housing] families. İbrahim Yasa's (1966) *Gecekondu Families in Ankara* and the State Planning Organization's (1970) research on *Modernization Trends in Turkish Villages* are among the first studies in this context. In the meantime, Mübeccel Belik Kiray's (1964) *Ereğli: A Coastal Town Before Heavy Industry* should be mentioned among the studies on the effects of the social change caused by industrialization and urbanization on Turkish families. Drawing attention to the need for *buffer mechanisms* during social change, Kiray emphasized the buffer function of the mother-and-daughter relationship in the family and the function of the family in ensuring social integrity. Emre Kongar's (1972) *Urban Family in İzmir* examined the urban family structure in this period within the framework of its relations with extended relatives and bureaucratic organizations.

The 1970s were when the first examples of large-scale quantitative research techniques started being used to investigate the family structure in Türkiye. The first family structure research in Türkiye was Serim Timur's (1972) "Family Structure in Türkiye" in affiliation with Hacettepe University Institute of Population Studies (HUIPS). That study revealed the structural differences between rural and urban families in Türkiye. In addition, the Türkiye Demographic and Health Survey (TDHS; 1993, 1998, 2003, 2008, 2013, 2018), which is conducted every five years by the Hacettepe University Institute of Population Studies on topics such as family structure, population, health, birth control, and child health in Türkiye and which allows researchers studying the family to make historical comparisons, had been preceded by the Türkiye Family Structure and Population Problems Survey (1968), Türkiye Population Structure and Population Problems Survey (1973), and Türkiye Fertility and Family Structure Survey (1978, 1983, 1988). These studies approached the family from a macro perspective and were followed by studies that emphasized the need to take into account the specificities of society and even different segments within society when examining the family structure. These earlier studies also questioned the suitability of Western theoretical frameworks for explaining the family in Türkiye (see

Vergin, 1987; Kağıtçıbaşı, 1985; Tolan, 1991). Nevertheless, in the 1980s in Türkiye, the family started to be discussed together with “women’s problems”. The role, position, and duties of women in the Turkish family and how these differed in Turkish society based on various variables became a subject that was examined together with social change. Abadan Unat’s (1979) *Social Change and Turkish Women*, Kandiyoti’s (1980) *Rural Transformations in Türkiye and Their Implications for Women’s Status*, Ecevit’s (1985) “Paid Women’s Labor in the Production and Reproduction Process,” and Sirman’s (1990) “Village Women’s Struggle for Empowerment in Family and Marriage” are examples of studies conducted with this focus.

Another important work that provides a wealth of information on the family in Türkiye and should be mentioned within the sociology of family in Türkiye is *Family Writings*, the first six volumes of which were published by the Prime Ministry Family Research Institute in 1991, with the next four volumes published by the General Directorate of Family and Community Services (GDFCS) within the Ministry of Family and Social Policies in 2015. This 10-volume series is an important compendium on the sociology of family, comprising subheadings such as “Basic Concepts: Structure and Historical Process”; “Cultural Values and Social Change; “Individual, Personality, and Society”; “Marriage and Relationships”; “Family and Women;” Population and Family Planning”; and “Internal and External Spaces Surrounding the Family.” The three-volume *Turkish Family Encyclopedia* (Prime Ministry Family Research Institute, 1991), which complements the *Family Writings*, is also an important contribution to the literature. In addition, another research series that provides large-scale information on family structure in Türkiye is the Turkish Family Structure Survey (TAYA), the first of which was conducted by the GDFCS in 2006. The survey was repeated in 2011, 2013, 2016, and 2021 and compiles statistical information on themes related to family life in Türkiye, such as household characteristics, marriage rates, divorce rates, perceptions towards children, intrafamily relations, neighborhood and kinship relations, aging, distribution of the care burden at home, family members’ routines for spending time together, decision-making mechanisms within the family, and division of labor. In addition, the TAYA Advanced Statistical Analysis Report (GDFCS, 2018) includes comparative analyses of TAYA data from 2006, 2011, and 2013 and is an important source on the sociology of family, including articles on developing statistical models regarding household characteristics, marriage and fertility trends, general cultural changes, and especially family relations, intergenerational solidarity, and kinship relations, as well as values and attitudes toward children, the elderly, and other social issues related to the family.

A current evaluation of the articles examining the family from a sociological perspective noteworthy shows these studies to mostly be compilations and to present the theories and debates on the subject rather than developing a new theoretical framework. Empirical studies are fewer in number and usually present the findings to the reader without adopting any theoretical approach; they also generally have a quantitative research design. However, the number of studies using qualitative research are seen to have increased, especially after the 1990s, due to the processes such as postmodernism, late modernity, globalization, and individualization having aroused interest in the Turkish context (Turan, 2016). When one tries to evaluate the sociology thesis on family through Türkiye’s Higher Education Council (YÖK) National Thesis Centre, the first of the prominent trends in the 2000s involved an increase in studies on topics such as the reproduction of relations and intimacy within the family, the impact of digitalization on family relations, domestic violence, divorce, attitudes toward gender roles, and criminality, as well as the role of the family in life course stages, although the structure of the family and social change, especially family change through urbanization, still retain an important place. Moreover, another noteworthy trend is that in the 2010s the sociocultural construction of the roles of femininity and motherhood in the family first became the subject of sociological thesis, followed later on by masculinity and fatherhood in the family. Children, who are mostly addressed from a legal perspective through children’s rights and criminality, started being dealt with from a more cultural perspective in the early 2000s. With themes such as representation of children in the media, social construction of childhood, childcare practices, and digitalization and socialization of children, studies have since examined children from a sociological perspective through a more diverse range of topics.

The articles presented here exemplify this diversity in terms of both methodology and subject matter. However, while this issue aims to address the family, has become open to different kinds of changes today, and has gained a much more dynamic structure, alongside the changes it has brought to parenthood, difficulty is had in claiming the issue to have addressed this change in all its dimensions. As stated above, this is because the family has a multidimensional structure in relation to all social organizations. The articles selected by adhering to the application conditions and refereeing processes have nevertheless helped in understanding some of the problem areas arising from the changing questions and the dynamic structure the family unit has gained, and these studies include strategies and policy recommendations that will strengthen the family.

This special issue of the *Istanbul University Journal of Sociology* is on the sociology of family and parenthood, in which we first present an interview with Prof. Dr. Beylü Dikeçligil. Dikeçligil, who served as the founding Head of the Research Department of the Family Research Institute of the Prime Ministry between 1990-1993, has made significant contributions to the sociology of family in Türkiye through the first five volumes of the *Family Writings* (1991) series she co-compiled with Ahmet Çiğdem and the *Bibliography of Family in Türkiye* (1991), as well as other valuable articles. By answering our questions sincerely, Dikeçligil has evaluated the family and the production of knowledge on the family in Türkiye.

In his article titled “The Effects of Parents on Children in the Process of Interacting with Outgroups: Parent-Child Similarity

in Migrant and Host Groups in Türkiye,” İbrahim Halil Yılmaz focuses on parent-child similarities regarding social relations between migrant and Turkish children in Türkiye. Analyzing the influence parents have on children within the framework of Allport’s prejudice model and Bandura’s social learning theory through critical ethnography, the study highlights the importance this influence has in the course of relations between minority and majority groups. Fatih Kucur, Özge Kelebek, and Melike Semerci’s article titled “Parenthood Experiences with Parenthood Experiences with a Child Who’s Received Institutional Care: For Me, Being a Mother Always Feels Incomplete” focuses on the parenting perceptions and experiences of individuals with a history of institutional care based on the assumption that past experiences project onto individuals’ everyday lives. The study was carried out with a phenomenological approach and examines the approaches to parenthood, the experiences of spending time with their children, the perceptions of motherhood and fatherhood, and the meaning parents attribute to the child within the framework of various factors such as home and dormitory history, length of stay in the institution, biological family relationships, and the role of the environment.

In her article titled “The Effect of the Digital Parenting Attitudes of Gen-Z Parents on Their Relationship with Their Children,” Esmâ Sancar underlines the opportunities and risks that digital media carry for children. The study examines the effect parents’ attitudes and parenting styles toward their children’s use of digital media have on their relationship with their children. The study is based on multiple regression analyses of the data from a survey conducted with 400 parents and notes how parents’ supportive and protective attitudes toward their children’s digital media use positively affect their relationships. Kezban Çelik, Fatma Umut Beşpınar, and Ecem Erten’s article titled “Labor Experiences of Child Care Givers in Türkiye on the Axis of Relation to Parents” looks at childcare from a different perspective and focuses on the informal care services used in childcare. Focusing on the paid and full-time domestic labor force engaged in childcare, the study examines the relationality of childcare experiences and practices with parental attitudes and practices and points out the indispensable yet powerless and vulnerable position of this labor force.

Çağrı Elmas and Nurşen Adak’s article titled “Social Structures of Divorce Reasons and Post-Divorce Experiences in Türkiye” analyzes the reasons for divorce, whose rate is increasing in Türkiye, and the similarities and clustering of these reasons in terms of the variables of gender, education, income, marital status, and region. Using multiple correspondence analysis (MCA) on the TAYA-2021 dataset, the study draws attention to the impact of socioeconomic factors in shaping the reasons for divorce and points out that, although women and men have similar reasons for divorce, differences occur regarding the intensity of these reasons.

Conclusion

Five historical paradigmatic shifts in the sociology of family in the Western context indicate that the concepts used to understand family and the ways for addressing family have differentiated with the problem areas and needs that have emerged alongside the changes in Western society. In Türkiye, the change in the sociological approach to the family and the change in the interest shown toward family-related issues parallel the changes in Türkiye’s own historical adventure. When we compare the two contexts, we see that in the West, the macro and micro perspectives have come to the fore in a sequential order, whereas in Türkiye, micro-perspective studies were added to the macro-perspective studies that had been dominant until the 1980s. However, an important shortcoming in the sociology of the family in Türkiye is that the studies have mostly used the concepts developed in the West, without having developed any of its own original concepts or improving existing concepts in order to better understand the family in Türkiye. The articles presented here also lack the effort to develop original concepts about family in Türkiye. Nevertheless, they encourage us to think about the new contexts surrounding the family in our country. After analyzing the articles, readers will gain new ideas about the implications of such phenomena as divorce, migration, and digitalization regarding the family, as well as the processes of what families experience and how to negotiate these. I would like to thank Prof. Dr. Beylü Dikeçliçil, the authors who contributed to this issue with their articles, and the referees who evaluated the articles for making this possible.

KAYNAKLAR / REFERENCES

- Abadan Unat, N. (1979) *Toplumsal değişme ve Türk kadını*. Türk Sosyal Bilimler Derneği.
- Aile Araştırma Kurumu. (Ed.). (1991). *Türkiye aile bibliyografyası*. T.C. Başbakanlık Aile ve Araştırma Kurumu.
- Beck, U., & Beck-Gernsheim, E. (2002). *Individualization*. Sage.
- Burgess, E. W. (1926). The family as a unity of interacting personalities, *The Family*, VII(1), 3– 10.
- Cherlin, A. J. (2009). *The marriage-go-round: the state of marriage and the family in America today*. Alfred A Knopf.
- Christensen, H. T. (1964). *Handbook of marriage and the family*. McNally.
- Cooley, C. H. (1922). The social self. the meaning of I. In *Human nature and the social order*. Charles Scribner’s Sons.
- Devlet Planlama Teşkilatı. (1970). *Türk köyünde modernleşme eğilimleri araştırması*. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Yayını.
- Ecevit, Y. (1985). Üretim ve yeniden üretim sürecinde ücretli kadın emeği. *Yapıt/Toplumsal Araştırmalar Dergisi*, 9, 72–93.
- Farber, B. (1964). *Family: organization and interaction*. Chandler.

- Fındıkoğlu, Z. F. (1936). Türklerde aile içtimaiyatı. B. Dikeçligil & A. Çiğdem (Ed.), *Aile yazıları I içinde* (s. 13–36). T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu.
- Giddens, A. (2014). *Modernite ve bireysel kimlik: geç modern çağda benlik ve toplum*. Say Yayınları.
- Goode, W. J. (2005). The theoretical importance of the family. In A. Skolnick & J. H. Skolnick (Eds.), *Families in transition* (13th ed., pp. 14–25). Pearson Education.
- Gökalp, Z. (1940). *Türkçülüğün esasları*. Kitap Sevenler Kurumu İlmî Türkçülük Yay.
- Gökalp, Z. (1976). *Türk medeniyeti tarihi*. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü. (1968). *Türkiye aile yapısı ve nüfus sorunları araştırması*. Hacettepe Üniversitesi Yayınları.
- Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü. (1973). *Türkiye nüfus yapısı ve nüfus sorunları araştırması*. Hacettepe Üniversitesi Yayınları.
- Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü. (1978, 1983, 1988). *Türkiye doğurganlık ve aile yapısı araştırması*. Hacettepe Üniversitesi Yayınları.
- Hill, R. (1962). Cross-national family research-attempts and prospects. *International Social Science Journal*, 14(3), 425–451.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1984). *Aile ve kültürel psikoloji*. Ulusal Psikoloji Kongresi III’te sunulan bildiri.
- Kandiyoti, D. (1980). *Rural transformations in Turkey and its implications for women’s status*. UNESCO.
- Karpat, K. (1945). Ailede devletçi ve ferdiyetçi görüş. *İstanbul Kültür Dergisi*, 47, 14–17.
- Kıray, M. B. (1964). *Ereğli-ağır sanayiden önce bir sahil kasabası*. T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Yayınları.
- Kongar, E. (1972). *İzmir’de kentsel aile*. Türk Sosyal Bilimler Derneği Yayınları.
- Mann, S. A., Grimes, M. D., Kemp, A. A., & Jenkins, P. J. (1997). Paradigm shifts in family sociology? Evidence from three decades of family textbooks. *Journal of Family Issues*, 18(3), 315–349.
- Mead, G. H. (1934). *Mind, self and society*. University of Chicago Press.
- Parsons, T. (1943). The kinship system of the contemporary United States. *American Anthropologist*, 45(1), 22–38.
- Parsons, T. (1954). The incest taboo in relation to social structure and the socialization of the child. *The British Journal of Sociology*, 5(2), 101–117.
- Parsons, T., & Bales, R. F. (1955). *Family, socialization and interaction process*. The Free Press.
- Prens Sabahattin. (1999). *Türkiye nasıl kurtarılabilir? ve izahlar*. Ayraç Yayınları.
- Roth, S., & Dashper, K. (2016). Sociology in the 1980s: the rise of gender (and intersectionality). *Sociology*, 50(6), NP1–12.
- Sirman, N. (2010). Köy kadının aile ve evlilikte güçlenme mücadelesi. Ş. Tekeli (Ed.), *1980’ler Türkiye’sinde kadın bakış açısından kadınlar içinde* (s. 221–246). İletişim.
- Şatroğlu, A. (2011). Ziya Gökalp’in aile konusundaki görüşleri. K. Tuna & İ. Coşkun (Ed.), *Ziya Gökalp içinde* (s. 269–282). Turizm ve Kültür Bakanlığı Yayınları.
- T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü. (2018). *Türkiye Aile Yapısı İleri İstatistik Analizi*. Yazar.
- T.C. ASPB, Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü. (2015). *Aile Yazıları/7-10*. Yazar.
- T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu. (1991). *Türk Aile Ansiklopedisi*. Yazar.
- Thomas, W. I., & Znaniecki, F. (1918-1920) *The Polish peasant in Europe and America* (5 Vols). Richard G. Badger.
- Thorne, B., & Yalom, M. (Eds.). (1982). *Rethinking the family: some feminist questions*. Longman.
- Timur, S. (1972). *Türkiye’de aile yapısı*. Hacettepe Üniversitesi Yayınları.
- Tokuroğlu, B. (1991). Türkiye’de aile araştırmaları. *Türk Aile Ansiklopedisi I içinde* (s. 37–41). T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu.
- Tolan, B. (1991). Geleneksel aileden çağdaş aile yapısına doğru. B. Dikeçligil & A. Çiğdem (Ed.), *Aile yazıları II içinde* (s. 483–495). T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu.
- Turan, F. (2016). Türk sosyolojisinde teori ve yöntem: aile sosyolojisi örneğinde. *Journal of Sociological Studies/Sosyoloji Konferansları*, 53, 83–100.
- Türkiye Aile Yapısı Araştırması. (2006, 2011, 2013, 2021). *Türkiye aile yapısı araştırması (TAYA), tespitler, öneriler*. T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması. (1993, 1998, 2003, 2008, 2013, 2018). *Türkiye nüfus ve sağlık araştırması*. Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü Yayınları.
- Ülken, H. Z. (1943). Aile. B. Dikeçligil & A. Çiğdem (Ed.), *Aile yazıları I içinde* (s. 37–42). T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu.
- Vergin, N. (1987). Toplumsal değişme ve Türkiye’de aile. *İlim ve Sanat*, 14, 17–25.
- Waller, W., & Hill, R. (1951). *The family: a dynamic interpretation*. Holt, Rinehart and Winston.
- Yasa, İ. (1966). *Ankara’da gecekondü aileleri*. Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı Yayınevi.